

УДК 343.98

Ткаченко Н. М., начальник Управління експертного забезпечення правосуддя Департаменту з питань судової роботи банкрутства Міністерства юстиції України

**ДО ПИТАННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ**

**TO THE QUESTION OF STAFFING OF SCIENTIFIC-RESEARCH
INSTITUTIONS OF FORENSIC EXPERTISES OF
MINISTRY OF JUSTICE OF UKRAINE**

Анотація. Стаття присвячена деяким аспектам кадрового забезпечення науково-дослідних установ судових експертиз. З метою організації діяльності НДУСЕ, які знаходяться в сфері управління Мін'юсту, Міністерство у встановленому порядку здійснює підбір кадрів, зафіксований в Довіднику кваліфікаційних характеристик посад працівників науково-дослідних установ судових експертиз МЮ України, затвердженому наказом Міністерством юстиції від 19.04.2017 №611/5 і узгодженому з Міністерством соціальної політики України та Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, де прописані вимоги, які пред'являються при прийомі на роботу в експертні установи. Даний довідник містить типові кваліфікаційні характеристики посад і встановлює вимоги до професійної діяльності та кваліфікації працівників інститутів, однак не поширюється на експертів, які не є співробітниками державних спеціалізованих установ.

Висловлено припущення, що єдині критерії кадрової політики у відношенні всіх категорій експертів (в тому числі - експертів інших відомств) підвищать науковий рівень, якість і обґрунтованість експертних висновків.

Ключові слова: кадровий склад, базова освіта, кваліфікаційні вимоги.

Анотация. Статья посвящена некоторым аспектам кадрового обеспечения научно-исследовательских учреждений судебных экспертиз. С целью организации деятельности НИУСЭ, которые находятся в сфере управления Минюста, Министерство в установленном порядке осуществляет подбор кадров, зафиксированный в Справочнике квалификационных характеристик должностей работников научно-исследовательских учреждений судебных экспертиз МЮ Украины, утвержденном приказом Министерством юстиции от 19.04.2017 №611/5 и согласованном с Министерством социальной политики Украины и Министерством образования и науки, молодежи и спорта Украины, где прописаны требования, которые предъявляются при приеме на работу в экспертные учреждения. Данный справочник содержит типовые квалификационные характеристики должностей и устанавливает требования к профессиональной деятельности и квалификации работников институтов, однако не распространяется на экспертов, которые не являются сотрудников государственных специализированных учреждений.

Высказано предположение, что единые критерии кадровой политики в отношении всех категорий экспертов (в том числе – экспертов других ведомств) повысят научный уровень, качество и обоснованность экспертных заключений.

Ключевые слова: кадровый состав, базовое образование, квалификационные требования.

Abstract. This article is devoted to some aspects of staffing of forensic scientific research institutions. Thus, Article 10 of the Law of Ukraine «On Forensic Expertise» establishes that forensic experts may be persons who have necessary knowledge to provide an opinion on the issues under study. In order to organize the activities of the SRIFE, which are in the sphere of administration of the Ministry of Justice, the Ministry, in accordance with the established procedure, recruits personnel recorded in the Directory of Qualification Characteristics of the Positions of Judicial Expertise Officers of the Ministry of Justice of Ukraine, approved by Order No. 611/5 of the Ministry of Justice of April 19, coordinated with the Ministry of

Social Policy of Ukraine and the Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine, where the requirements are set forth hiring in expert institutions. This handbook contains typical job qualifications and establishes requirements for the professional activities and qualifications of institutional staff, but does not apply to experts who are not employees of state specialized expert institutions.

It is suggested that uniform criteria for personnel policy in relation to all categories of experts (including experts from other departments) will increase the scientific level, quality and validity of expert opinions.

Key words: staffing, basic education, qualification requirements.

Судовими експертами науково-дослідних установ судових експертиз Мін'юсту (далі – НДУСЕ) на сьогодні проводяться експертні дослідження за вісімдесяти напрямками у різних галузях знань, зокрема криміналістичні, інженерно-технічні, економічні, товарознавчі, у сфері інтелектуальної власності, психологічні, мистецтвознавчі, екологічні та інші дослідження.

Висновки судових експертів базуються на використанні спеціальних знань та спрямовані на забезпечення правоохоронних і судових органів незалежною об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки і техніки.

Згідно із процесуальним законодавством України, висновки судових експертів можуть надаватися лише особами, які відповідають вимогам Закону України «Про судову експертизу» (далі – Закон) [1]. Так, статтю 10 Закону встановлено, що судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань.

Судовими експертами державних спеціалізованих установ можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності.

Враховуючи, що державні судові експерти перебувають у трудових відносинах з державними спеціалізованими установами, вони обіймають посади різних категорій, які, в залежності від кола повноважень, мають свої характерні ознаки щодо кваліфікаційних вимог.

Посада судового експерта за своєю природою є винятковою, оскільки має певні особливості. З одного боку, робота експерта полягає у проведенні із застосуванням своїх спеціальних знань (з практично необмеженого кола питань – науки, техніки, ремесла тощо) науково-обґрунтованого дослідження для встановлення фактів, що мають доказове значення під час розслідування та судового розгляду, з іншого – судовий експерт набуває статусу процесуальної особи під час надання висновку і, таким чином, у своїй професійній діяльності поєднує статус фахівця з відповідної галузі знань, науковця та учасника процесу. Крім того відповідно до статей 384, 385 Кримінального кодексу України [2] судові експерти можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за неналежне виконання своїх обов'язків. Це суттєво відрізняє роботу професійного судового експерта від інших фахівців у відповідних галузях знань – працівників установ, підприємств та організацій різних секторів економіки.

При цьому в НДУСЕ Мін'юсту передбачені також посади наукових співробітників, основним завданням яких є проведення прикладних наукових робіт, у тому числі й пошукових, пов'язаних з розробкою нових та

удосконаленням існуючих методик проведення судових експерти. Наукові співробітники, як правило, також мають кваліфікацію судового експерта і залучаються до проведення складних комісійних, комплексних та повторних судових експертиз.

Тому створення належного кадрового складу висококваліфікованих професіоналів експертних установ Мін'юсту потребує встановлення особливих вимог до осіб, що можуть обіймати посади судових експертів та керівників різних рівнів НДУСЕ.

Відповідно до статті 8 Закону, організаційно-управлінські засади діяльності державних спеціалізованих установ покладаються на міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, до сфери управління яких належать державні спеціалізовані установи, що здійснюють судово-експертну діяльність.

Згідно з Положенням про Міністерство юстиції України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228 (далі - Положення) [3], Мін'юст з метою організації діяльності НДУСЕ, що належить до сфери його управління, в установленому порядку здійснює добір кадрів на керівні посади та призначає і звільняє з посад їх керівників.

З метою якісного та належного добору кадрів, підвищення професійного рівня судових експертів, сприяння у підготовці кваліфікованих експертних кадрів, надання методичної допомоги та поширення серед експертного середовища високоморальних принципів, та на підставі вищезазначених положень законодавства Міністерством юстиції розроблено та наказом від 19.04.2012 № 611/5 затверджено Довідник кваліфікаційних характеристик посад працівників науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції (далі – Довідник) [4], який погоджено з Міністерством соціальної політики України та Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України.

Відповідно до назви цього документа, у його основу покладено посадову ознаку, оскільки кваліфікаційні вимоги до працівників НДУСЕ визначаються їхніми посадовими обов'язками, які у свою чергу зумовлюють найменування посади.

Вказаний Довідник є документом, який містить типові кваліфікаційні характеристики посад працівників НДУСЕ та встановлює вимоги до змісту професійної діяльності та кваліфікації працівників НДУСЕ. Зокрема у Довіднику визначено кваліфікаційні характеристики посад керівників НДУСЕ, до яких належать директор, заступник директора, учений секретар, завідувач відділення, завідувач лабораторії, завідувач відділу (самостійного), завідувач сектору. Також у Довіднику детально прописано кваліфікаційні вимоги до осіб, що можуть обіймати посади професіоналів НДУСЕ, зокрема: судових експертів, у тому числі головного, провідного та старшого судового експерта, наукових співробітників (головного, провідного, старшого, наукового та молодшого наукового співробітника).

Основною метою створення такого Довідника є сприяння вирішенню питань ефективного розподілу праці між працівниками НДУСЕ, забезпечення єдності при визначенні їхніх посадових обов'язків.

Положення вказаного Довідника є підставою для розроблення та затвердження посадових інструкцій працівників НДУСЕ, в яких зазначається конкретний перелік їх посадових прав і обов'язків, виходячи із завдань, функцій, встановлених відповідними нормативно-правовими актами, статутами НДУСЕ відповідної експертної установи.

Поряд з тим, Довідник також є базою під час розроблення статутів НДУСЕ та положень про їх структурні підрозділи в частині прав і обов'язків керівників, добору й розстановки кадрів, здійснення контролю за відповідністю працівника його спеціальності та кваліфікації, конкурсного відбору та атестації працівників, організації стажування, розроблення та вдосконалення програм підготовки та підвищення кваліфікації працівників відповідно до змісту їх професійної діяльності.

З моменту запровадження Довідника НДУСЕ спільно з Мін'юстом проведено роботу з оптимізації структури експертних установ, зокрема за рахунок зменшення кількості керівних посад вивільнено штатні одиниці для збільшення кількості посад судових експертів. Такі зміни спрямовані на максимально ефективне використання кадрового потенціалу. Виходячи з показників роботи НДУСЕ, останнім часом спостерігається покращення результатів експертної роботи, а саме, – скорочення термінів проведення складних багатооб'єктних експертиз.

На сьогоднішній день у нашій країні загальна кількість судових експертів усіх державних спеціалізованих експертних установ та тих, що здійснюють судово-експертну діяльність самостійно на професійній основі (приватних) налічує близько восьми тисяч фахівців у різних галузях знань, якими щорічно проводиться понад мільйон судових експертиз. Єдині підходи до належного добору кадрів дають можливість забезпечити належний рівень кваліфікації цих фахівців та, як наслідок, якість, високий науковий рівень та обґрунтованість експертних висновків.

Доцільним вважаємо запровадження таких вимог й до державних експертів інших державних спеціалізованих установ (МВС, СБУ, Держприкордонслужби та МОЗ). Також, враховуючи велике значення результатів роботи судового експерта та його відповідальність за надання повних та обґрунтованих висновків, заслуговує на увагу пропозиція щодо запровадження окремих кваліфікаційних вимог і до осіб, що мають намір здійснювати судово-експертну діяльність як приватні експерти, а саме, – у частині вимог до стажу роботи за фахом.

З огляду на викладене, на нашу думку пропозиція щодо запровадження кваліфікаційних вимог до осіб, що мають намір отримати кваліфікацію судового експерта, має бути законодавчо закріплена, тому такі положення доцільно відобразити в проекті нової редакції Закону України «Про судову експертизу».

Список використаних джерел:

1. Про судову експертизу : закон України від 25.02.1994 № 4038-ХІІ / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних

досліджень, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 року № 53/5, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 03.11.1998 року за № 705/3145 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

3. Положення про Міністерство юстиції України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF>.

